



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Հեղինակ
ՃԱՆ ԲԸՍՔԻՆ Մ. Ա.

Թարգմանիչ
ԳՐԻԶ - ՔՆԱՐ

ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱԻՈՐԸ
ԿԱՄ
ՍԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ



ՈՂՐՆՐԱՆՑ ՆԻ ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱԻՈՐԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԳՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊՈՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

1923

825.

Դ - 41

30 MAY 2011

820

17-4

ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱԻՈՐԸ

Կ Ա Մ

ՍԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ



ՀԵՂԻՆԱԿ

ՃԱՆ ԲԸՍԲԻՆ Մ. Ա.



ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ

ԳՐԻՉ - ԲՆԱՐ



ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊՈՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

1923

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

24.07.2013

871

PRINTED IN CONSTANTINOPLE



9 64057.67

ՆԱԽԱԲԱՆ

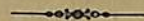
ձան Բրսին, որ արուեստի վերաբերեալ ամեն
 յիւրի շուրջ իսկապէս ու պերնախօս գրող մը եւ
 կեանքի առաջնորդող ու ազնուացուցիչ վարդա-
 պետութեանց եռանդուն քարոզիչ մըն էր, ծնաւ
 Լոնսոնի մէջ 1819ին եւ մեռաւ Ուեսթմոնսթէրի իր
 տունին մէջ 1900ին: Ունի զեղեցիկ եւ օգտակար
 շատ երկասիրութիւններ, որոնք կարելի էր մը
 կը գրաւեն Անգղիական գրականութեան մէջ: Անոր
 երկասիրութիւնները մեծ ազդեցութիւն ունեցած
 են քաղաքակիրք ամբողջ աշխարհի վրայ, եւ
 կեանքի իտեալները կենդանացնելու, վարժութեան
 բարձր չափանիշներ սպաւորելու եւ քաղցրութիւն ու
 լոյս բերելու տեսակետով շատ օգնած են այն կեան-
 վերան: Որոնք ուրիշ կերպով ձանձառալի ու խուս
 պիտի ըլլային:

«Ոսկեզէտի Թագաւորը» Բրսինի այն միակ
 երկն է որ ուղղակի տալոյց համար գրուած է,
 քեզ պատանիներու եւ պատանուհիներու համար
 բաւական շատ երկեր գրած է:

ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱՌՈՐԸ

ԿԱՄ

ՍԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ



(Սրիւիական աւանդակեպ)

ԳԼՈՒԽ Ա

Թէ ի՛նչպէս ՍԵՒ Նղբայրներու
Երկրագործական դուրքիւնը խանգարուեցաւ
ՊԵՏ. Հարաւ-Արեւմտեան-Հովին միջոցաւ :

ՍՐԻՐԻԱՅԻ (Աւատրիա) մեկուսի
ու լեռնոտ մէկ մասին մէջ հին
ատենները կար հովիտ մը որ զար-
մանալի ու ճոխ արդիւնաբերութիւն մը
ունէր : Հովիտն ամէն կողմէ շրջապատ-
ուած էր դերբուկ ու ապառաժուտ լեռ-
ներով, որոնց գագաթները միշտ ձիւ-
նապատ էին և որոնցմէ վար քանի մը
հեղեղատներ կը խուժէին՝ տեւական
ջրվեժներ ձեւացնելով : Այս ջրվեժ-
ներէն մէկը դէպ ի հիւսիս կը հոսէր

ահագին ճեղքի մը վրայէն, և այնչափ բարձր էր որ, երբ արեւը վարը ամէն բանի համար մարը մտած և մութը կոխած կ'ըլլար, անոր ճառագայթները դեռ կը շողային այս ջրվէժին վրայ, այնպէս որ ոսկեղէն տեղատարափի մը կը նմանէր այն: Ահա այս պատճառով այդ հեղեղատն այդ կողմի բնակիչներէն Ոսկեգետ կոչուած էր: Զարմանալի էր որ այս գետակներէն ոչ մէկը դէպ ի հովիտը կը վազէր: Անոնց ամէնն ալ լեռներուն անդիի կողմը կը վազէին, և ոլորապտոյտ կը դառնային ընդարձակ դաշտերու մէջէն, բազմամարդ քաղաքներու քովէն: Բայց ամպերն այնչափ տեւականօրէն կը քշուէին դէպ այդ ձիւնապատ կատարները և այնչափ մեղմութեամբ կը հանգչէին անոնց մէջտեղի խորութեան վրայ՝ որ երաշտութեան և խիստ տաք ժամանակներ, երբ շրջակայ դաշտեր գրեթէ միշտ կ'այրէին, այդ փոքր հովիտին վրայ միշտ կ'անձրեւէր: Այն տեղին հունձքը այնչափ առատ, խոտերն այնչափ բարձր, խնձորներն այնչափ կար-

միր, խաղողներն այնչափ դեղին և մեղրն այնչափ անուշ կ'ըլլար որ զայն տեսնել ամէն մարդու համար զարմանք էր, և այդ վայրը կը կոչուէր Գանձի Զոր:

Այս հովիտին բոլորն ալ կը վերաբերէր երեք եղբայրներու որոնք կը կոչուէին Սեւուկ, Օհան և Բարեբախտ: Երկու երիցագոյն եղբայրները, Սեւուկ և Օհան, շատ տգեղ մարդիկ էին՝ թաւու վայրահակ յօնքերով և փոքր ու աղօտ աչքերով, որոնք միշտ կէս մը գոց էին, այնպէս որ քեզի համար կարելի չէր անոնց ճիշտ մէջը տեսնել և կը կարծէիր թէ իրենք մինչև քու մէջդ կը խորաթափանցեն: Անոնք Գանձի Զորին մէջ երկրագործութիւն ընելով կ'ապրէին, և շատ ալ յաջող երկրագործներ էին: Կը մեռցնէին ամէն կենդանի որ կերածին չափ չէր արժեր: Կը գնդակահարէին սարեակները՝ որովհետեւ կը կտցեն պտուղները: Կը զարնէին ոգնիները՝ որովհետեւ կը ծծեն կովերը: Կը թունաւորէին ծղրիղները՝ որովհետեւ կ'ուտեն խոհանոցին մէջի փշրանք-

ները : Նաեւ կ'անշնչացնէին ճպուռ-
ները որոնք բոլոր ամառը կը ճռճռան
հագնիներու վրայ : Իրենց ծառաները
կ'աշխատցնէին առանց վարձքի, մինչև
որ անոնք այլևս չուզէին գործել, եւ
այն ատեն կը կռուէին անոնց հետ ու
առանց վճարումի դուռնէն դուրս կը
վնտէին զանոնք : Շատ զարմանալի
պիտի ըլլար, եթէ անոնք այսպիսի աղէկ
ագարակ մը ունենալով և այս կերպ
երկրագործութիւն ընելով չհարստանա-
լին : Եւ իսկապէս ալ շատ հարստացան :
Յաճախ կ'աշխատէին իրենց բերքն իրենց
քով պահել մինչև որ հացահատիկը շատ
սղէր, ու այն ատեն կրկնապատիկ գի-
նով կը ծախէին : Դէզերով ոսկի ունէին
իրենց տան մէջ, բայց նորէն ալ չէր
լսուած թէ տասնոց մը կամ պատաս-
մը հաց տուած ըլլային բարեսիրա-
կան նպատակի մը համար : Պատա-
րագ տեսնել բնաւ չէին երթար ու
միշտ կը տրտնջային իրենց տասանորդի
տուրք վճարելուն համար : Վերջապէս,
մէկ խօսքով, այնչափ անգուլթ և հարըս-

տահարիչ բնութիւն մը ունէին որ ամէն
անոնցմէ որոնց հետ գործ ունէին, «Սև
եղբայրներ» մականունն առած էին :

Կրտսերագոյն եղբայրը, Բարեբախտ,
կատարեալ հակադրութիւն մը կը կազ-
մէր իր աւելի մեծ երկու եղբայրնե-
րուն, թէ տեսքով թէ ալ նկարագիրով,
այնպիսի հակադրութիւն մը՝ զոր հագիւ-
կարելի էր երեւակայել կամ բաղձալ :
Ինք հագիւ տամներկու տարեկան կար,
գեղադէմ, ծաւի աչքերով, և ամէն
արարածի հանդէպ քաղցրաբարոյ : Բնա-
կանաբար շատ չէր յարմարեր իր եղ-
բայրներուն, կամ աւելի շիտակ կ'ըլլար
ըսել՝ անոնք չէին յարմարեր անոր : Շամ-
փուր դարձնելու պաշտօնն ընդհանրա-
պէս անոր կը տրուէր երբ խորովելիք
բան մը ըլլար, ինչ որ շատ ալ չէր պա-
տահեր, որովհետև այս եղբայրներուն
արդարութիւն ըրած ըլլալու համար
կրնանք ըսել թէ իրենց անձերուն հա-
զիւ թէ նուազ խնայող էին քան ուրիշ-
ներու : Ուրիշ ատեններ ան կը մաքրէր
կօշիկները, տախտակամածները, երբեմն

ալ պնակները՝ անոնց մէջ պատահամար մնացած բաներն ուտելով, ու այդ իբրեւ քաջալերութիւն մը իրեն, իսկ երբեմն գոհացուցիչ ըլլալու չափ աղուոր տփոց մը, այդ ալ իբրեւ մարզանք:

Երկար ատեն գործերն այսպէս շարունակեցին: Վերջապէս շատ խոնաւ ամառ մը եղաւ և շուրջի երկրին մէջ ամէն բան գէշ գնաց: Խոտերն հազիւ հնձուած էին, և ահա խոտի դէզերն ամբողջութեամբ դէպ ի ծով քշուեցան ողողումի մը պատճառով: Որթատունկերը ջարդուփշուր եղան՝ տեղացած կարկուտներէ, և հունձքը բոլորովին փճացաւ ածխահարութեան պատճառով: Միայն Գանձի Զորին մէջ էր որ ամէն բան սովորականին պէս աղէկ էր ու ապահով: Ինչպէս այդ ձորին մէջ անձրեւ կու գար այնպիսի ժամանակ երբ ուրիշ տեղ չէր գար, նոյնպէս արեւ կը ծագէր երբ ուրիշ տեղ չէր ծագեր: Ամէն ոք այս ագարակը կու գար ցորեն գնել և կը մեկնէր անէծք տեղալով այս Սև Եղբայրներուն հասցէին: Անոնք իրենց

ուղած գինը կը պահանջէին և կ'առնէին ալ: Միայն աղբատներէ բան չէին կրնար առնել, որովհետեւ ասոնք մուրալ կու գային, և շատեր անոնց դուռին առջև անօթութենէ կը մեռնէին ամենաթեթեւ ուշադրութիւն իսկ չգրաւելով անոնցմէ:

Զմեռը մօտենալու վրայ էր և օդը շատ ցուրտ էր, երբ օր մը երկու երիցագոյն եղբայրները դուրս ելան եւ չմոռցան իրենց սովորական ազդարարութիւնն ընել Բարբեախտի, զոր թուղած էին իրենց խորոված պատրաստելու համար, պատուիրելով որ ոչ մէկը ներս ընդունի և ոչ մէկու բան մը տայ: Բարբեախտ՝ կրակին քով նստաւ, որովհետեւ դուրսը սաստիկ կ'անձրեւէր: Խոհանոցին պատերն արդէն խոնաւ էին և այդ տեղը բնաւ հանգստաւէտ չէր: Ան՝ նորէն ու նոյնէն դարձուց խորովածը մինչև որ աղէկ մը կարմրեցաւ: «Մեղք որ», խորհեցաւ Բարբեախտ, «իմ եղբայրներս ոչ ոք կը հրաւիրեն իրենց սեղանակից ըլլալ: Վստահ եմ թէ

մինչ անոնք այս համեղ խորովածն ունին և դուրսն ուրիշներ չոր հացի կտոր մը իսկ չունին, իրենց սրտին հաճելի պիտի ըլլար մէկը սեղանակից ընել:»

Մինչ այսպէս կը խորհէր Բարեբախտ, տունին դուռը երկու անգամ զարնուեցաւ, ու այնպէս ծանր ու խուլ ձայնով որ կարծես զարնողը չարաչար յոգնած ըլլար: Փշումի մը ձայնին կը նմանէր քան թէ բախումի:

«Հո՛ւն ըլլալու է», ըսաւ Բարեբախտ, «ուրիշ ոչ ոք պիտի համարձակէր մեր տունին դուռը զարնել երկու անգամ:»

Ոչ, հովը չէր: Բախումի ձայնը կըրկնուեցաւ աւելի զօրաւոր, և մասնաւորապէս զարմանալի բանը սա էր որ դուռը զարնողը շատ աճապարանքի մէջ կ'երեւար և բոլորովին ալ անվախ՝ անոր արդիւնքէն: Բարեբախտ պատուհանին քով գնաց, բացաւ զայն, և գլուխը դուրս հանեց տեսնելու համար թէ ո՞վ էր դուռը զարնողը:

Ան էր կարճահասակ պարոն մը ամէնէն տարօրինակ տեսքով, զոր երբեք

տեսած ըլլար իր կեանքին մէջ: Շատ խոշոր քիթ մը ունէր, և թեթեալէս պղըն-ձագոյն էր: Երեսները շատ կլոր էին ու կարմիր: Կարելի էր ենթադրել թէ վերջին քառասունը ութ ժամուան մէջ մեծ կրակ մը փքոցած էր: Աչքերն ուրախ ուրախ կը փայլէին երկար ու մետաքսանման արտևանունքներուն մէջէն: Պելները բերնին երկու կողմերը ոլորած կը տնկուէին խցահանի մը պէս: Իսկ մազերը տարօրինակ, խառն աղ-պղպեղի գոյնով կ'իջնէին ուսերն ի վար: Չորս ու կէս ոտք հասակ ունէր և դրած էր կոնածև գդակ մը որ գրեթէ հասակին չափ երկար էր, և որու ծայրէն երեք ոտք երկարութեամբ սև փետուր մը կախուած էր: Բաճկոնակը կոնակին կողմէն բաւական երկարածև էր, բայց գրեթէ բոլորովին կ'անշքանար ուռուցիկ ծալքերուն մէջ խոշոր, սև ու փայլուն գոյնով կրկնոցին, որ հանդարտ օդի մէջ շատ երկար կրնար գալ կրողին: Սակայն այդ հին տունը դղրդելու չափ սաստկուութեամբ փշող հովը ծալ ծալ կը ծա-

ծանեցներ քղանցքները կրկնողին, որու երկայնութիւնը թերևս հագնողին հասակին քառապատիկն էր:

Բարեբախտ իր այցելուին եզական տեսքին այնչափ ապշած մնաց որ բառ մը չկրցաւ խօսիլ, մինչև որ ծեր պարոնը դուռին ուռնակին աւելի զօրաւոր բախումներ տալով ետևը դարձաւ ու իր ծածանող կրկնողին նայեցաւ: Այդ միջոցին տեսաւ ինք Բարեբախտի խարտեաշ գլուխը զոր պատուհանը կը շրջանակէր, ինչպէս նաև խոշորաբաց աչքերն ու կիսաբաց բերանը:

«Բարե,» ըսաւ կարճահասակ պարոնը. «դուռը զարնողին դուռ բանալու կերպը այդ չէ: Սաստիկ թրջած եմ, գիտներս ընդունէ:»

Եւ շիտակը խօսելով կարճահասակ պարոնն աղէկ մը թրջուած էր: Անոր գդակին փետուրը ծեծ կերած լակոտի մը պոչին պէս վար կը կախուէր սրունքներուն մէջէն, և անոր ծայրէն ջուր կը կաթէր՝ ինչպէս կը կաթի հովանոցի մը ծայրէն: Պեխերուն ծայրէն ալ ջուր կը

մզէր բաճկոնակին գրպաններն ի վար և անկէ ալ դուռն առուակի մը պէս:

«Ներողութիւն, պարոն,» ըսաւ Բարեբախտ, «շատ կը ցաւիմ, բայց իսկապէս բանալ չեմ կարող:»

«Խնչ ընել չէք կարող,» հարցուց ծեր պարոնը:

«Չեմ կրնար ձեզ ներս ընդունիլ, պարոն,— իրաւ կ'ըսեմ թէ չեմ կրնար: Եղբայրներս զիս մեռցնելու աստիճան կը ծեծեն եթէ այդպիսի բան ընել միտքէս իսկ անցընեմ: Խնչ կ'ուզէք պարոն:»

«Խնչ կ'ուզեմ,» ըսաւ ծեր պարոնը խոժոռած, «կրակ և պատսպարան կ'ուզեմ. և դուն ներսը մեծ կրակ մը վառած ես որ կը բռնի, կը ճարճատի և պատերուն վրայ կը պարէ ու ոչ ոք կայ գայն վայելող: Կ'ուզեմ որ գիտներս ընդունիս. ես միայն տաքնալ կ'ուզեմ:»

Բարեբախտ, այս խօսակցութեան ատեն գլուխը պատուհանէն բաւական ժամանակ դուռն հանած ըլլալով, զգաց թէ իրապէս անհաճոյ ըլլալու աստիճան խիստ ցուրտ մը կար դուրսը: Երբ

ետին դարձաւ ու տեսաւ այն աղուոր,
ճարճատուն կրակը, որ իր բոցէ լեզ-
ուակները մինչև ծխնելոյզը կ'երկարէր՝
կարծես թէ խորովուած միսին իւզն ու
անուշ հոտը լզելու համար, սիրտն հա-
լեցաւ որ այդ կրակը պարապ տեղը կը
վառէր: «Մարդը շատ թրջած կ'երևայ»,
ըսաւ փոքրիկն ինքնիրեն, «գոնէ քա-
ռորդ ժամուան համար ներս ընդունիմ
զայն»: Դէպ ի դուռը գնաց ու բացաւ,
և մինչ ծեր պարոնը դուռէն ներս կը
մտնէր՝ հովը սոսկալի փշուժով մը ներս
խուժեց, այնպէս որ տունին մինչև հին
ծխնելոյզը դղրդեցաւ:

«Ապրիս, բարի տղաս», ըսաւ ծեր
կարճահասակ պարոնը. «դուն անհոգ
եղիր քու եղբայրներուդ ընելիքին
նկատմամբ. ես պէտք եղածը կը խօսիմ
անոնց:»

«Խնդրեմ, պարոն, այդպիսի բան
մի փորձէք», ըսաւ Բարեբախտ. «չեմ
կրնար թողուլ որ դուք հոս մնաք մինչև
անոնց վերադարձը. անոնք կը մեռցը-
նեն զիս:»

«Տէր ողորմեա», ըսաւ ծեր պարոնը.
«շատ կը ցաւիմ որ անոնց մասին այս-
պիսի խօսքեր կը լսեմ: Հոս հրշափ
պիտի կրնամ մնալ ուրեմն:»

«Հազիւ մինչև որ այս խորովածը
պատրաստուի, պարոն», պատասխանեց
Բարեբախտ, «ու ան ալ ահա եփելու
լմնալու վրայ է:»

Յետոյ ծեր պարոնը խոհանոց իջաւ
և ակութին (օճազ) քովիկը նստաւ:
Անոր գդակն առաստաղէն վեր մինչև
ծխնելոյզ հասնելու բարձրութիւն ու-
նէր, որովհետև առաստաղէն բաւական
բարձր էր:

«Դուք հոգ շուտով պիտի չորնաք,
պարոն», ըսաւ Բարեբախտ, և նորէն
նստաւ խորովածը դարձնելու համար:
Բայց ծեր պարոնն հոն չչորցաւ և անոր
վրայէն շուրը կաթիլ կաթիլ վազեց
կրակի անթեղներուն վրայ: Կրակը կը
սուլէր ու կը ցտցտէր և կ'սկսէր մարիլ
ու սեւնալ: Պարոնին կրկնոցին պէս
կրկնոց մը երբեք տեսած չէր Բարե-
բախտ: Անոր խրաբանչիւր ծալքէն



Նուր կը վազէր Նորդհանի (օլուզ) մը պէս:

«Ներողութիւն, պարոն», ըսաւ Բարեբախտ վերջապէս, տեսնելով որ Նուրը սնդիկի գոյնով առուակներ շինելով կը վազէր յատակն ի վար. «կրնամ ձեր կրկնոցը մէկգի առնել:»

«Ոչ, շնորհակալ եմ», ըսաւ ծեր պարոնը:

«Իսկ ձեր գդափը:»

«Շատ հանգիստ եմ, շնորհակալ եմ», ըսաւ ծեր պարոնը քիչ մը խստութեամբ:

«Բայց... պարոն... շատ կը ցաւիմ», ըսաւ Բարեբախտ վարանոտ, «բայց... պարոն... այդ կերպով... կրակը պիտի մարէք:»

«Այն ատեն այդ խորովածը պատրաստել աւելի երկար պիտի տեւէ», ըսաւ այցելու պարոնը չոր կերպով:

Բարեբախտ շատ շուարած էր այցելուին այս վարմունքին պատճառով: Խոնարհութեամբ ու միևնույն ատեն պաղութեամբ կը խօսէր: Տղան հինգ վայրկեան ալ շարունակեց իր գործով զբաղիլ:

«Այդ խորովածը շատ համով կ'երևայ», ըսաւ ծեր պարոնը վերջապէս. «ատկէ ինծի քիչ մը կրնամ տալ:»

«Օ՛, այդ անկարելի է, պարոն», ըսաւ Բարեբախտ:

«Շատ անօթի եմ», շարունակեց ծեր պարոնը. «ոչ երէկ, ոչ ալ այսօր, բան մը կերած եմ: Վստահ եմ որ անոնք բնաւ պիտի չհասկնան, եթէ ոսկրազօդի կողմէն մաս մը տաք ինծի:»

Ծերն այնչափ մեղամաղձոտ եղանակով մը խօսեցաւ որ Բարեբախտի սրտին շատ դպաւ: «Անոնք այսօր ինծի կտոր մը միայն տալ խոստացան, պարոն», ըսաւ, «ես այդ կտորս կրնամ տալ ձեզի, բայց ոչ աւելի:»

«Ազնիւ տղայ», ըսաւ ծեր պարոնը գոհունակ դէմքով:

Այն ատեն Բարեբախտ պնակ մը առաւ ու տաքցուց և դանակն ալ սրեց: «Հոգս չէ, եթէ նոյն իսկ ծեծ ուտեմ ասոր համար», ըսաւ իր մտքէն: Երբ խորովածէն խոշոր կտոր մը կը կտրէր, դուռը մեծ աղմուկով բաղխուեցաւ:

Ծեր պարոնը կրակէն այրածի պէս
յանկարծ վեր ցատկեց նստած տեղէն։
Բարեբախտ նորէն տեղը տեղաւորեց
կտորը՝ յայտնի չընել աշխատելով եւ
վազեց դուռը բանալ։

«Ինչո՞ւ դուռը բանալու ուշացար
և մեզ ստիպեցիր որ քեզի սպասենք
անձրեկին տակ,» ըսաւ Սևուկ՝ ներս
մտնելով և իր հովանոցը Բարեբախտի
երեսը նետելով։ «Հէ, ինչո՞ւ. ըսէ նա-
յիմ, պզտիկ սրիկայ,» ըսաւ Օհան,
ապտակ մը իջեցնելով անոր ականջին
վրայ՝ մինչ իր եղբօր ետեէն խոհանոց
կ'երթար։

«Տէր ողորմեա,» ըսաւ Սևուկ, երբ
դուռը բացաւ։

«Ամէն,» ըսաւ կարճահասակ պա-
րոնը, որ իր գդակը հանած և կայնած
էր խոհանոցին մէջտեղը ու յարգական
խոնարհութիւն կ'ընէր արագաբար։

«Ո՞վ է աս,» ըսաւ Սևուկ, ձեռքը
գրտնակ (օգրադը) մը առնելով ու կա-
տաղի խոժոռութեամբ մը Բարեբախտի
նայելով։

«Իրաւ կ'ըսեմ որ չեմ գիտեր, եղ-
բայր,» ըսաւ Բարեբախտ սարսափահար։

«Ի՞նչպէս ներս մտաւ ան,» գոռաց
Սևուկ։

«Սիրելի եղբայրս,» ըսաւ Բարեբախտ
պաղատական կերպով, «սաւսիկ թըր-
ջած էր...»

Գրտնակը Բարեբախտի գլուխին վրայ
կ'իջնէր երբ ծեր պարոնն անմիջապէս
իր կոնածէ գդակն անոր դէմ բռնեց,
և հարուածը գդակին վրայ այնպէս
իջաւ որ անոր մէջի ջուրը խոհանոցին
մինչև պատերը ցայտեց։ Զարմանալին
այն է որ գրտնակը գդակին դպչելուն
պէս Սևուկին ձեռքէն ելաւ ու հովէն
դարձող յարդի շիւղի մը պէս դառնալով
սենեակին մէկ անկիւնը թռաւ։

«Դուք ո՞վ էք, պարոն,» հարցուց
Սևուկ՝ նորեկին դառնալով։

«Հոս ի՞նչ գործ ունիք,» մըմուաց
Օհան։

«Ես խեղճ ծերուկ մըն եմ, պարոն,»
ըսաւ կարճահասակ ծեր պարոնն հա-
մեստօրէն. «եւ ձեր կրակը տեսայ

պատուհանէն ու քառորդ ժամ մը հոս պատասպարուելու հրաման խնդրեցի:»

«Ուրեմն, նորէն ձեր եկած ճամբէն ետ դարձէք», ըսաւ Սեւուկ. «արդէն մեր խոհանոցին մէջ բաւական ջուր ունինք և չենք ուզեր որ լուացարանի վերածենք զայն:»

«Ինծի պէս ծերուկ մը դուրս վազն տելու համար այս շատ ցուրտ օր մըն է, պարոն. սա ճերմակ մազերէս պատկառեցէք:» Ինչպէս առաջ ըսի ձեզի, անոր մազերն ուսերն ի վար կը կախուէին:

«Հէ՛,» ըսաւ Օհան, «բաւական երկար մազեր ունիս և անոնք կրնան քեզ տաք պահել. քալէ նայիմ:»

«Շատ անօթի եմ, պարոններ, արդեօք չգացած չէ՞ք հաճիր ինծի կտոր մը հաց շնորհք ընել:»

«Ի՞նչ, հաց կ'ուզես», ըսաւ Սեւուկ. «կը կարծե՞ս թէ մեր հացով ուրիշ բան մը չենք կրնար ընել բայց միայն զայն քեզի պէս կարմրաքիթ մարդուկներու տալ:»

«Ինչո՞ւ չես ծախեր քու գդակիդ

վրայի փետուրը», ըսաւ Օհան ծաղրական շեշտով: «Շուտ դուրս կորսուէ:»

«Պատառ մը հաց, պարոն», ըսաւ ծեր մարդը:

«Կորսուէ, կ'ըսեմ քեզի», ըսաւ Սեւուկ:

«Կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, պարոն ...»

«Դուրս կորսուէ և սատկէ», պոռաց Օհան, անոր օձիքէն բռնելով: Բայց հազիւ թէ ծեր պարոնին օձիքին դպած էր, ինք ալ գրտնակին ետեւէն գլտորուեցաւ թաւալգլոր մինչև գրտնակին գլտորուած անկիւնը: Յետոյ Սեւուկ սոսկալի կերպով զայրացաւ ու ծեր պարոնին վրայ յարձակեցաւ՝ դուրս վռնտելու համար զայն: Բայց ան ալ հազիւ անոր դպած՝ գլտորուեցաւ Օհանին և գրտնակին ետեւէն և գլուխը պատին զարկաւ, ու երեքն ալ հոն ինկած մնացին:

Յետոյ ծեր պարոնն արագաբար դառնալու շարժում մը ըրաւ հակառակ ուղղութիւնով, և բաւական դարձաւ մինչև որ իր երկայն կրկնոցը բոլորովին մարմինին փաթթուեցաւ: Ապա գդակը

գլուխը դրաւ՝ մէկ կողմը ծռած ձեռով (որովհետեւ կարելի չէր զայն շիտակ դնել առանց անոր ծայրն առաստաղէն դուրս հանելու)։ Անգամ մըն ալ ոլորեց իր խցահանաձև պելները և կատարեալ պաղ արիւնով պատասխանեց. «Պարոններ, մնաք բարով։ Այս գիշեր ժամը տասներկուքին (կէս գիշերին) ձեզի նորէն պիտի այցելեմ։ Բայց հիմա իմ տեսած այս հիւրամերժ վարմունքէն ետքը կարծեմ չէք զարմանար երբ ըսեմ թէ այդ այցելութիւնս վերջինը պիտի ըլլայ։

«Եթէ անգամ մըն ալ հոս ձեռքս անցնիս...» մուտաց Սեւուկ, կէս մը սարսափած յառաջ գալով իր գլտորուած անկիւնէն։

Բայց ան դեռ իր խօսքը չլսնցուցած՝ ծեր պարոնն իր ետեւէն տունին դուռը գոցեց մեծ աղմուկով։ Նոյն պահուն խորտուբորտ ամպակոյտ մը անցաւ պատուհանին առջևէն, և տարբեր ձևափոխութիւններով իջաւ հովիտն ի վար, դարձդարձիկ շարժումներ ընելով օդին մէջ և վերջապէս հալելով տեղատարափ անձրևի ձեւով։

«Հիանալի գործ շիտակը, Պ. Բարեբախտ,» ըսաւ Սեւուկ։ «Խորովածը պնակի մը մէջ դիր, պարոն. եթէ անգամ մըն ալ քեզ այսպիսի խաղի մէջ բռնեմ... ինչ որ է, խորովածը ինչո՞ւ կտրեցիր»։

«Բայց դուն, ինչպէս գիտես, ինծի կտոր մը տալ խոստացար, եղբայր,» պատասխանեց Բարեբախտ։

«Հա, դուն ալ անոր համար խորովածը տաք տաք պիտի կտրէիր կարծեմ, և միտին հալած բոլոր ճարպը պնակին մէջ առնէիր։ Ալ դժուար կը խոստանամ քեզի ատանկ բան։ Սենեակէն դուրս կորսուէ, և հաճէ ածխանոցին մէջ մնալ մինչև որ քեզ կանչեմ»։

Բարեբախտ տխուր դէմքով սենեակէն դուրս ելաւ։ Եղբայրները կրցածնուն չափ կերան խորովածէն և մնացածը դարակի մը մէջ դրին ու կղպեցին։ Կերակուրէն ետեւ ալ բաւական կոնծեցին։

Շատ սոսկալի գիշեր էր այդ գիշերը։ Անդադար սաստիկ հով կը փչեր

ու անձրև կու գար: Եղբայրներն հազիւ խելք ըրին պատուհաններուն փեղկերը գոցել և դուռին ետեւէն կրկին նիգերը դնել, դեռ անկողին չմտած: Ամէնը մէկ-տեղ նոյն սենեակին մէջ կը պառկէին: Երբ ժամը տասներկու զարկաւ, սոսկալի ժխորէ մը արթնցան: Իրենց դուռն այնպիսի սաստկութեամբ մը բացուեցաւ որ տունն հիմէն մինչև առաստաղը դողդեցաւ:

«Ի՞նչ է այդ...» գոչեց Սեուկ, անկողինէն դուրս ցատկելով:

«Միայն ես եմ», ըսաւ կարճահասակ պարոնը:

Երկու եղբայրներն իրենց բարձերուն վրայ նստած մութին մէջէն դիտեցին: Սենեակը ջուրով լեցուած էր, և լուսնի աղօտ ճառագայթով մը, որ փեղկի մը ճեղքէն ներս կը թափանցէր, կրցան տեսնել թէ ջուրին վրայ պղպջակի խոշոր գունտ մը կը լողար ու կը ճօճէր վար վեր իբրև խեցիի մը կտոր: Գունտին վրայ շատ մեծագնի բարձի մը վրայ ընկողմանած էր կարճահասակ ծեր պա-

րոնը, իր նոյն զգեստներով ու գդակով: Հիմա անոր բարձը գդակին համար շատ տեղ կար, որովհետեւ տան առաստաղը վերցուած էր:

«Կը ցաւիմ որ ձեզ անհանգիստ կ'ընեմ», ըսաւ այցելուն ծաղրական շեշտով: «Կարծեմ ձեր անկողինը խոնաւ է: Թերևս աղէկ կ'ընէք որ ձեր կրտսեր եղբօր սենեակը երթաք, ես այն սենեակին ձեզունը չվերցուցի:»

Անոնք ուրիշ թելադրութեան չսպասեցին. բոլորովին թրջուած վազեցին Բարեբախտի սենեակը: Մեծապէս տագնապած ու սարսափած էին:

«Իմ այցաքարտս պիտի գտնէք խոհանոցի սեղանին վրայ», ձայնեց ծեր պարոնն անոնց ետեւէն: «Յիշեցէք վերջին այցելութիւնս:»

«Երկինք տար որ...» ըսաւ Սեուկ դողդղալով. և պղպջակի գունտն անհետացաւ:

Վերջապէս գիշերը լուսցաւ և երկու եղբայրները Բարեբախտի սենեակին փոքր պատուհանէն դուրս նայեցան

առաւօտուն: Գանձի Ձորն աւերակոյտ մը դարձած էր: Հեղեղը տարած էր ծառերը, հունձքը, արջառները, և անոնց տեղ թողած էր կարմիր աւազ ու գորշ տիղմ: Երկու եղբայրները դողալով ու սարսափահար գացին խոհանոց: Տունին առաջին յարկը ջուրով ողողուած էր, և արմտիք, դրամ ու շարժական գրեթէ բոլոր բաները քշուած տարուած էին: Միայն ճերմակ և փոքր այցաքարտ մը մնացած էր խոհանոցի սեղանին վրայ: Այցաքարտին վրայ ալ խոշոր, ծածանող ու երկայնաձև գիրերով հետեւեալ բաները գրուած էին.

ՊՐՆ. ՀԱՐԱԻ - ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՀՈՎ

ԳԼՈՒԽ Բ

Թէ ի՛նչ բոլոր երեք եղբայրներ ՊՐՆ. Հարա-
Արեւմտեան-Հովին այցելութեան ետք, եւ
թէ վո՛րիկն Բարեբախտ ի՛նչ կերպով
սեսակցութիւն ունեցաւ Ոսկեգետնի
Թագաւորին հետ:

ՊՐՆ. Հարաւ-Արեւմտեան-Հովը խոստումը պահեց: Վերոյիշեալ ծանրակշիռ այցելութենէն ետքը անգամ մըն ալ չմտաւ Գանձի Ձորը: Եւ աւելի գէշը սա է որ ան իր ազգականներուն՝ բոլոր Արեւմտեան-Հովերուն՝ վրայ այնչափ մեծ ազդեցութիւն ունէր և զայն այնչափ զօրաւորապէս կը գործածէր որ անոնց բոլորն ալ նոյն ընթացքը բռնել հաւանեցան: Այսպէս տարուէ տարի անձրև չեկաւ այդ հովիտին մէջ: Թէև վարի դաշտերուն մէջ ամէն բան կանանչ ու բարգաւաճ կը մնար, բայց երեք եղբայրներու ժառանգութիւնն անապատ դարձաւ: Այն որ երբեմն այդ երկրին մէջ ամէնէն արգասաբեր հողն էր՝ հիմա փոփոխական աւազակոյտ մը

դարձած էր, և եղբայրներն այդ ձախորդ օգերուն դէմ մաքառելու անկարող՝ յուսահատաբար լքեցին իրենց պապե- նական անարժէք ստացուածքը, ապ- րուստի միջոց մը ճարելու համար վարի դաշտերու քաղաքներուն ու մարգերուն մէջ։ Անոնց բոլոր դրամը կորսուած էր ու բան մը մնացած չէր բաց ի հետա- քրքրական, հնաձև քանի մը կտոր ոսկե- դրուագ անօթներէ, որոնք վերջին մնացորդն էին իրենց ապօրինապէս ստացուած հարստութեան։

«Արդեօք ոսկերչութիւն ընէինք՝ ի՞նչպէս կ'ըլլար,» ըսաւ Սեւուկ Օհանի, մինչ այդ մեծ քաղաքը կը մտնէին։ «Ատ աղէկ հանած-վարածի արհեստ մըն է, կրնանք ոսկիին բաւական պղինձ խառ- նել առանց ուրիշի հասկնալի ընելու։»

Համաձայնեցան թէ շատ աղէկ խոր- հուրդ էր այդ։ Հալոց մը վարձեցին և ոսկերչութիւն ընել սկսան։ Բայց երկու պարագաներ ազդեցին անոնց այս նոր արհեստին։ Նախ՝ Ժողովուրդը պղնձախառն ոսկիէն գոհ չեղաւ. երկ-

րորդ՝ երկու երիցագոյն եղբայրները, որ առեն որ բան մը վաճառէին, փոք- րիկ Բարեբախտը հոն հալոցին քով կը ձգէին և այն դրամով արբենալու համար քովի գարեջրատունը կ'երթային։ Այս- պէս իրենց բոլոր ոսկին հալեցուցին և չկրցան նորէն ոսկի գնելու դրամ աւելցնել։ Եւ վերջապէս մնացին միակ թասով մը, զոր հօրեղբայրներէն մէկը տուած էր Բարեբախտի։ Վերջինը շատ կը սիրէր իր թասը։ Եթէ բոլոր աշխարհ իսկ տային, պիտի չուզէր բաժնուիլ անկէ, թէև անոր մէջէն կաթէ և ջուրէ զատ բան մը չէր խմած։ Թասը բաւա- կան տարօրինակ տեսք ունէր։ Բըռ- նատեղը կը ձևանար ոսկի մագերու երկու երկայն հիւսակներէ՝ այնչափ գեղեցկօրէն հիւսուած որ աւելի մե- տաքսի կը նմանէին քան թէ մետաղի։ Անոնք կ'իջնային և կը խառնուէին մօրուքին ու պեխերուն, որոնք նոյն- պէս նուրբ արուեստով շինուած էին եւ կը շրջանակէին ու կը զարդա- րէին շատ խոժոռ փոքր երես մը,

կարմրագոյն ոսկիէ շինուած, թասին ճիշտ առջևի կողմը: Այդ դէմքն ունէր զոյգ մը աչքեր որ կարծես թասին բոլոր շրջանակին կը նայէին: Թասէն խմել անկարելի էր առանց անոր ուշադիր նայուածքին ենթարկուելու: Եւ Սևուկ հաստատապէս կը պնդէր թէ անգամ մը այդ թասով տասներեօթը անգամ լեփ-լեցուն գինի խմելէ ետքը տեսաւ որ այդ աչքերը կը քթթէին: Երբ կարգը թասին եկաւ հալեցնելու և դգալ շինելու համար, փոքրիկ Բարեբախտի սիրտը կէս մը կոտրեցաւ: Բայց եղբայրները լոկ խնդացին անոր վրայ: Թասը հալոցին մէջ նետեցին հալելու համար և նորէն գարեջրատուն գացին դանդաչելով և սովորականին պէս հոն թողլով Բարեբախտը որպէս զի, երբ ոսկին հալի, ձողեր ձուլէ անով:

Երբ գացին անոնք, Բարեբախտ հրաժեշտի նայուածք մը նետեց հալոցին մէջ հալող իր հին բարեկամին: Անոր երկայն մազերն հալած լմացած էին: Բան մը մնացած չէր բաց ի կարմիր քի-

թէն ու փայլուն աչքերէն, որոնք ամէն ժամանակէ աւելի չար նայուածքներ ունէին: «Եւ այդ նայուածքը զարմանալի ալ չէ» ըսաւ Բարեբախտ իր միտքէն, «այսպէս չարաչար գործածուելէ ետքը:» Դէպ ի պատուհանը գնաց ցաւած սիրտով և հոն նստաւ իրիկուան թարմ օդը ծծելու և հալոցին տաքութենէն քիչ մը ազատուելու համար: Այս պատուհանէն ուղղակի կը տեսնուէր այն լեռնաշղթան որ, ինչպէս քեզի ըսի, կ'իշխէր Գանձի Ջորին վրայ, և մանաւանդ այն կատարը որմէ կը թափէր Ոսկեգետը: Իրիկնամուտի ժամանակ էր, և երբ Բարեբախտ պատուհանին առջև նստաւ, լեռան գագաթին ժայռերը մայրամուտ արեւին վերջին ծիրանի շողերով կարմրած տեսաւ: Հոն կրակի գոյնով ամպերու փայլուն քուլաներ կը բռնկէին ու կը դողային անոնց շուրջ, և գետն՝ անոնց ամէնէն աւելի փայլուն՝ գահաւանդէ գահաւանդ կը վազէր իբրեւ մաքուր ոսկիի տատանող սիւն: Անոր վրայ ծիածանի լայն ու կրկնակ գօտի մը տա-

րաժուած էր, որ ջուրին կաթիլներուն ցայտումին համեմատութեամբ փոփոխակի կը նսեմանար ու կը փայլէր:

«Ահ,» ըսաւ Բարեբախտ բարձրածայն, այդ տեսարանը քիչ մը դիտելէ ետեւ, «եթէ այդ գետը իրապէս ամբողջ ոսկի ըլլար, որչափ աղէկ բան պիտի ըլլար:»

«Ոչ, աղէկ պիտի չըլլար, Բարեբախտ,» ըսաւ յստակ, մետաղային ձայն մը, անոր աղանջին ճիշտ մօտէն:

«Վայ, ի՞նչ է այդ,» բացագանչեց Բարեբախտ յանկարծ տեղէն ցատկելով: Հոն ոչ ոք կար: Սենեակին շուրջ, սեղանին տակ և քանի մը անգամ ետին նայեցաւ, բայց վստահաբար ոչ ոք կար հոն ու նորէն նստաւ պատուհանին առջև: Այս անգամ թէև չխօսեցաւ, բայց չէր կրնար չխորհիլ թէ շատ յարմար պիտի ըլլար, եթէ այդ գետն իրապէս ոսկի ըլլար:

«Ոչ երբեք, տղաս,» ըսաւ նոյն ձայնն ալ աւելի բարձր:

«Ահ,» ըսաւ Բարեբախտ նորէն, «ի՞նչ

է այդ:» Նորէն նայեցաւ բոլոր անկիւններն ու պահարանները, և կրցածին չափ արագաբար դարձաւ սենեակին մէջտեղը, կարծելով թէ ետեւը պահուած մէկը կար: Բայց նոյն ձայնը նորէն եկաւ իր աղանջին: Հիմա նոյն ձայնը կ'երգէր զուարթաբար «Լալա-թրա-լա:» Երգին խօսքերը չէին լսուեր, այլ արագ, եռանդազին մեղեդի մը, եռալու վրայ եղող սանի մը ձայնին նման: Բարեբախտ դուրս նայեցաւ պատուհանէն: Ոչ, ձայնը տունին մէջէն էր անպատճառ. վեր և վար նայեցաւ: Ոչ, այդ նոյն սենեակին մէջ էր անպատճառ, և ամէն վայրկեան աւելի արագ չափով ու խազերով կ'երգուէր—«Լալա-թրա-լա:» Բարեբախտ յանկարծ հասկըցաւ թէ ձայնն աւելի բարձր կը լսուէր երբ ինք հալոցին մօտ գար: Դէպ ի հալոցին դռնակը գնաց ու ներս նայեցաւ: Այո, այն ոչ թէ հալոցին մէջէն գալ կ'երեւար, այլ ճիշտ բովին մէջէն: Հալոցը բացաւ և մեծ սարսափով ետ ետ փախաւ, որովհետեւ բովը յայտ-

նապէս կ'երգէր: Սենեակին ամէնէն հեռաւոր մէկ անկիւնը՝ ձեռքերն իրարու անցուցած ու բերանաբաց կեցաւ և երբ երգը դադրեցաւ, ձայնն աւելի որոշ և աւելի յստակ եղաւ:

«Օ՛, տղայ,» ըսաւ ձայնը:

Բարեբախտ չպատասխանեց:

«Օ՛ Բարեբախտ, տղաս,» ըսաւ բովը նորէն:

Բարեբախտ իր բոլոր քաջութեան կոշումը բռաւ: Ուղղակի դէպ ի բովը գնաց, դուրս քաջեց զայն հալոցէն և մէջը նայեցաւ: Ոսկին բոլորովին հալած էր եւ մակերեսը գետի մը երեսին պէս հարթ ու յդիուն էր: Բայց Բարեբախտ այդ մակերեսին մէջ, փոխանակ իր դէմքին ցոլացումը տեսնելու, ոսկիին տակէն տեսաւ իր հին բարեկամին—թասին—կարմիր քիթը և սուր նայուածքը, որ հազարապատիկ աւելի կարմիր և սուր էին քան որչափ տեսած էր զանոնք իր կեանքին մէջ:

«Եկուր, Բարեբախտ, տղաս,» ըսաւ ձայնը նորէն բովին մէջէն, «ես աղէկ եմ: Զիս դուրս թափէ:»

Բայց Բարեբախտ չափազանց ապշած էր այդպիսի բան ընելու համար:

«Քեզի կ'ըսեմ որ զիս դուրս թափես,» ըսաւ ձայնը աւելի խստորէն:

Բարեբախտ դեռ չէր կրնար շարժում մը ընել:

«Զիս դուրս պիտի քափնու,» ըսաւ ձայնը աւելի զայրագին, «սաստիկ տաքացած եմ:»

Զօրաւոր ճիգով մը Բարեբախտ կրցաւ իր ձեռքերը գործածել: Բովը բռնեց ու ծռեց՝ ոսկին դուրս թափելու համար: Բայց անկէ հեղուկ մը դուրս վազելու տեղ, նախ՝ զոյգ մը փոքր, սիրուն, դեղին սրունքներ դուրս ելան, յետոյ վերարկուի ծայրեր, յետոյ զոյգ մը թեւեր՝ ետին կապուած, եւ վերջապէս իր բարեկամ թասին շատ ծանօթ գլուխը: Այս բոլոր անդամները, դուրս ելլելու ատեն միանալով, եռանդագին կեցան յատակին վրայ երկուք ու կէս ոտք բարձրութեամբ փոքր ոսկեղէն գաճաճի մը ձեւով:

«Շատ բարի,» ըսաւ գաճաճը, նախ

ոտքերը և յետոյ թեւերը երկարելով: Յետոյ գլուխը վեր վար և կարելի եղածին չափ ալ շուրջանակի շարժեց հինգ վայրկեանի չափ առանց կենալու: Երեւութապէս կարծես կը փորձէր թէ իր բոլոր անդամներն յարմարապէս տեղադրուած էին, մինչ Բարեբախտ լուռ հիացումով կեցած կը դիտէր զայն: Գաճաճը երկայնքէն ճեղքուած ոսկեհիւս բաճկոնակ մը հագած էր, որու հիւսուածքն այնչափ նուրբ էր որ պրիսմակային գոյներ կը փայլէին անոր վրայ իբրեւ գաղտակուրի (սէտէֆ) մակերեսին վրայ: Այս փայլուն բաճկոնակին վրայ ալ մազերն ու մօրուքը գետնէն վեր մինչև կէս մէջքը կ'իջնային ծածանող զանգուրներով եւ այնչափ նուրբ որ Բարեբախտ հազիւ կրնար ըսել թէ ուր կը վերջանային անոնք: Կարծես օդի պէս կ'անօսրանային: Դիմագիծը չունէր կարծես նոյն նրբութիւնը: Աւելի կոշտ էր ու թեթեւապէս պղնձագոյն: Տեսքով արտայայտիչ էր և իր փոքրահասակ տէրոջ վրայ աւելի կամակոր ու յամառ տրա-

մադրութիւն մը կը ցուցնէր: Գաճաճը, երբ ինքզինք քննելը լմնցուց, իր փոքր ու սուր աչքերը Բարեբախտի վրայ դարձուց և մէկ երկու վայրկեան հանդարտօրէն նայեցաւ անոր: «Ոչ, պիտի չըլլար, Բարեբախտ, տղաս», ըսաւ փոքրիկ մարդը:

Հարկաւ խօսակցութեան սկսելու անակնկալ կերպ մըն էր այս: Կրնար իրապէս վերաբերիլ Բարեբախտի մտածումներու շարքին, որ յառաջ եկած էր գաճաճին բովէն ըրած դիտողութիւններով: Բայց ինչ բանի ալ վերաբերէր, Բարեբախտ անոր ըսածին վրայ վիճաբանելու հակամիտութիւն չունէր:

«Պիտի չըլլա՞ր, պարոն», ըսաւ Բարեբախտ շատ մեղմօրէն ու խոնարհաբար:

«Ոչ», ըսաւ գաճաճը վճռապէս. «ոչ, պիտի չըլլար»: Այս ըսելով գաճաճն իր գդակը յօնքերուն վրայ քաշեց աղէկ մը և երեք ոտք հեռադրութեամբ երկու շրջան ըրաւ սենեակին մէջ, վեր վար, սրունքները շատ վեր բարձրացնելով և ուժով մը զանոնք գետին դնելով: Այս

դադարը Բարեբախտի պատահութիւն տուաւ իր խորհուրդներն ամփոփելու : Ան իր փոքրահասակ այցելուն այդպէս սարսափով դիտելու մեծ պատճառ մը չտեսնելով և հետաքրքրութիւնը հիացումին յաղթելով՝ մասնաւոր զգուշութեամբ հարցում մը ուղղել համարձակեցաւ :

«Կը խնդրեմ, պարոն», ըսաւ աւելի վարանոտ, «դուք իմ թմաս էիք» :

Ասոր վրայ փոքրիկ մարդն ուղղակի դառնալու ձև մը ըրաւ : Բարեբախտի մօտեցաւ և իր լման բարձրութեան հասնելու փորձ մը ըրաւ : «Ես», ըսաւ «Ոսկեգետի Թագաւորն եմ» : Այս ըսելով նորէն դարձաւ և վեց ոտք հեռաւորութեամբ երկու շրջան ալ ըրաւ՝ ժամանակ տալու համար որ անցնի սարսափը, զոր իր յայտարարութիւնն յառաջ բերած էր ունկնդրին վրայ : Յետոյ նորէն Բարեբախտի կողմը գնաց և լուռ կեցաւ, իբր թէ իր յայտարարութեան մասին դիտողութիւն մը սպասելով :

Բարեբախտ, ինչ ալ ըլլայ, բան մը

ըսել մտադրեց : «Կը յուսամ, Ձերդ Վեհափառութիւն շատ լաւ է», ըսաւ :

«Մտիկ ըրէ», ըսաւ փոքրիկ մարդը, առանց այս քաղաքավար հարցումին պատասխանել զիջանելու : «Ես Թագաւորն եմ անոր զոր դուք մահկանացուներդ Ոսկեգետ կը կոչէք : Ձեր որու մէջ կը տեսնէիր զիս՝ աւելի զօրաւոր թագաւորի մը չսրութեան պատճառով էր : Դուն այս վայրկեանիս անոր կախարդութենէն ազատեցիր զիս : Ինչ որ տեսայ քու մասին և քու չար եղբայրներուդ վարմունքին մասին՝ զիս պատրաստ կ'ընէ քեզի ծառայելու համար : Հետեւաբար ըսածիս ուշադրութիւն ըրէ : Ով որ մագլցի կատարն այն լեռան, որմէ կը տեսնես որ կը բղիւի Ոսկեգետը, և այդ գետին ակնադրիւրին մէջ թափէ երեք կաթիլ օրհնեալ ջուր, անոր ու միայն անոր համար գետը ոսկի պիտի ըլլայ : Բայց առաջին փորձին մէջ ձախողող ոչ ոք կրնայ յաջողիլ երկրորդին մէջ : Եւ եթէ ոեւէ մէկը չօրհնուած ջուր թափէ գետին մէջ, պիտի ընկղմի գե-

տէն ու սև քար պիտի դառնայ:» Այսպէս
ըսելով Ոսկեգետի թագաւորը ետ դար-
ձաւ ու հանդարտօրէն քալեց դէպ ի
կեդրոնը հալոցի ամենասաստիկ բոցե-
րուն: Անոր երևոյթը կարմիր, ճերմակ
փայլուն, թափանցիկ, ակնախտիղ — զօ-
րաւոր լոյսի փայլ մը — եղաւ, ելաւ,
դողաց ու անհետացաւ: Ոսկեգետի
թագաւորը շոգիացած էր:

«Օհ,» գոչեց խեղճ Բարեբախտ, ծրխ-
նելոյզն ի վեր նայելով անոր ետեւէն,
«վայ, վայ թասս, թասս, վայ թասս:»

ԳԼՈՒԽ Գ

Թէ ի՛նչպէս Պրն. Օհան արեւաւ մը քաւ
դէպ ի Ոսկեգետը եւ քե հոն ի՛նչ պատահեցաւ անոր:

Ոսկեգետի թագաւորն հազիւ ըրած
էր այն ելքը զոր պատմեցինք նախորդ
գլուխին մէջ, և ահա Օհան ու Սևուկ մեծ
աղմուկով տուն եկան չարաչար գինով-
ցած: Երբ իմացան թէ իրենց այդ վերջին
անօթը բոլորովին կորսուած է, իրենց

գինովութենէն զգաստացան և Բարե-
բախտի վրայ իյնալով քառորդ ժամ մը
շարունակ ծեծեցին զայն: Յետոյ ինկան
մէյմէկ աթոռի մէջ և հասկնալ ուզեցին
թէ ինչ պիտի ըսէր ան ինքզինք ար-
դարացնելու համար: Բարեբախտ պատ-
մեց անոնց բոլոր իր պատմութիւնը,
որու մէկ բառին իսկ չհաւատացին բնա-
կանաբար: Նորէն ծեծեցին զայն մինչև
որ թևերնին յոգնեցաւ և դանդաշելով
իրենց անկողինը մտան: Առտուն, սա-
կայն, այն յամառութիւնը որով կը պըն-
դէր ան իր պատմութեան վրայ, աստի-
ճան մը վստահութիւն շահեցուց անոր:
Ատոր ալ անմիջական արդիւնքը սա
եղաւ որ երկու եղբայրները, այս կնճռոտ
հարցին վրայ բաւական վիճելէ ետքը,
այսինքն թէ Ո՛վ առաջին անգամ պիտի
փորձէր իր բախտը, իրենց սուրբը քա-
շեցին և կռուիլ սկսան: Կռիւին աղմուկը
սարսափեցուց զբացիները, որոնք հաս-
կընալով թէ իրենք պիտի չկրնան
հանդարտեցնել զանոնք՝ ոստիկան մը
կանչեցին:

Երբ այս լսուեցաւ, Օհան փախչիլ փորձեց ու պահուըտեցաւ: Բայց Սևուկ դատաւորին առջև տարուեցաւ ու անդորրութիւնը վրդովելուն համար տուգանքի դատապարտուեցաւ: Եւ որովհետեւ առջի իրիկուն մինչև վերջին տասնոցը վատնած էր՝ արբենալու համար, տուգանքը չկրցաւ վճարել եւ բանտ դրուեցաւ մինչև որ վճարէ:

Երբ Օհան լսեց զայս, շատ ուրախացաւ ու անմիջապէս որոշեց արշաւ մը ընել դէպի Ոսկեգետ: Ի՞նչպէս պիտի կարենար օրհնեալ ջուր գտնել: Ահա այդ էր խնդիրը: Քահանային գնաց, բայց ան այդպիսի ինկած նկարագիրով մարդու մը օրհնեալ ջուր չէր կրնար տալ: Այդ պատճառով Օհան կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով իրիկուան ժամերգութեան գնաց, և օրհնեալ ջուրով խաչակնքուելու պատրուակով գաւաթ մը ջուր գողցաւ ու յաղթականօրէն տուն դարձաւ:

Յաջորդ առաւօտ արևածագէն առաջ ելաւ օրհնեալ ջուրն ամուր շիշի մը

մէջ դրաւ: Մակառի մը մէջ ալ երկու շիշ գինի և կերակուր դնելով՝ կռնակն առաւ զայն, ձեռքն ալ ալպեան ցուպ մը առնելով դէպի լեռ ճամբայ ելաւ:

Քաղաքէն դուրս ելլելու ճամբուն վրայ բանտին առջեւէն անցնիլ պէտք էր: Երբ պատուհանէն ներս նայեցաւ, ռվ տեսնէր աղէկ. — Սևուկը՝ որ պատուհանին երկաթ ձողերուն ետեւէն տխրութեամբ դուրս կը նայէր:

«Բարի լոյս, եղբայր», ըսաւ Օհան, «Ոսկեգետի Թագաւորին ղրկելիք լուր մը ունի՞ս:»

Սևուկ ակռաները կրճտեցուց զայրոյթէն ու երկաթեայ ձողերը ցնցեց բոլոր իր ուժով: Բայց Օհան անոր վրայ խնդաց միայն և պատուիրելով որ հանգիստ ընէ հոն մինչեւ իր դարձը՝ սակառը կրնակն առաւ, Սևուկի դէմ շարժեց օրհնեալ ջուրի շիշը՝ փրփրեցնելու աստիճան, և իբր աշխարհիս ամէնէն երջանիկ մարդը շարունակեց ճամբան:

Իրապէս ալ այդ առաւօտ այնպիսի առաւօտ էր որ ուէ մէկը կրնար եր-

ջանիկ ընել, մինչև անգամ եթէ մարդս փնտռելիք Ոսկեգետ չունենար : Հովիտին վրայ ցողաթուրմ մշուշի տափառակ խաւեր կ'երկարէին, որոնց մէջէն վեր կը ցցուէին վիթխարի լեռները : Վարի դերբուկները, գորշ ստուերներու մէջ, հազիւ զանազանելի էին տարածուն մշուշէն : Բայց բարձրագոյն կատարներն աստիճանաբար կը բարձրանային մինչև արևալոյսը, որ անկիւնաւոր ճեղքերու մէջէն կարմրագոյն սուր հպումներով կը զարնէր անոնց, և հորիզոնական ճառագայթներով կը թափանցէր անոնց նիզակաձև մայրիէ եզերածոպերուն մէջէն : Աւելի վերերը կը ցցուէին շերտաւորուած աշտարակաձև ժայռերու կոյտեր, որոնք երևակայական բիւրաւոր ձեւերով ատամնաձեւ հերձոտած էին : Հոս հոն աւեալոյսէն փայլող ձիւնաշերտ մը անոնց անդունդներէն վար կ'երկարէր՝ կայծակի ծուռումուռ գիծի մը պէս : Իսկ այդ բոլորէն աւելի վեր առաւօտեան ամպերէն աւելի տմոյն, բայց մաքուր ու անփո-

փոխ, յաւիտենական ու ձիւնապատ կատարները կը ցցուէին երկնակապոյտին մէջ :

Ոսկեգետը, որ վարի անձիւն սարերուն մէկէն կը բղխէր, հիմա ստուերի մէջ էր գրեթէ բոլորովին, ի բաց առեալ դէպ ի վեր բարձրացող ջրափռոյն, որ դանդաղ մուխի պէս կը բարձրանար ջրվէժին եզերաժայռերէն վեր և թեթև գալարներու պէս կը տատանէր առաւօտեան հովին վրայ :

Օհանի աչքերն ու մտածումները միայն ու միայն այդ առարկային վրայ սեւեռուած էին : Մոռնալով այն միջոցը զոր անցնելու էր՝ անխորհուրդ գնացքով մը այնչափ քալեց որ չարաչար յոգնեցաւ, երբ դեռ ստորին կանաչապատ բլուրներուն գագաթը չէր ելած : Բայց երբ հոն ելաւ, շատ զարմացաւ իր ու Ոսկեգետի ակնաղբիւրին միջև սառնալեռներ տեսնելով, որոնց մասին՝ հակառակ նախապէս ունեցած իր ծանօթութեան՝ բոլորովին տրգէտ էր : Վարժ լեռնականի մը քաջա-

սըրտութեամբ վեր մագլցեցաւ, բայց նորէն կը խորհէր թէ այդպիսի զարմանալի և նոյն ատեն վտանգաւոր սառնալեռէ երբեք անցած չէր :

Սառը շատ սահեցուցիչ էր, և անոր անդնդային խորութիւններէն խուժող ջուրերու սոսկալի ձայներ կը լսուէին, որոնք միօրինակ և ցած չէին, այլ փոփոխական և բարձր, երբեմն վայրի մեղեդիի սաստկութեամբ, երբեմն ալ կարճ ու մեյամաղձոտ եղանակներու մեղմութեամբ, կամ յանկարծական ճիչերու պէս, որ վիշտի և յուսահատութեան մէջ գտնուող մարդու ձայնի կը նմանէին : Սառն հազարաւոր խառնիխուռն ձեւերով կոտորտած էր : Բայց Օհան կը խորհէր թէ անոնցմէ ոչ մէկը սառի սփորական շերտերու կը նմանէր : Անոնց բոլոր ուրուագիծերուն մէջ զարմանալի արճայնութիւն մը կար, մարդկային նմանութեան խառնշուկուած, ծաղրական տեսական նմանութիւն մը : Բիւրաւոր պատրող ստուերներ, տմոյն լոյսեր կը տատանէին այդ տփգոյն կապոյտ աշ-

տարակիկներու մէջէն ու միջև : Անոնք ճամբորդին նայուածքը կը խտրեցնէին ու կը շուարեցնէին, մինչ անոր ականջները կը խուլնային և ինք գլխու պտոյտ կ'ունենար սառերու ներքեւէն վազող ջուրերու շարունակական գոռումներուն պատճառով : Այս ցաւառիթ պարագաներն աւելի կը ծանրանային անոր վրայ քանի կը յառաջանար : Սառը անոր շուրջ կը ճաթոտէր եւ նոր անդունդներ կը բանար ոտքերուն տակ : Դողդղացող սառէ աշտարակիկներ կը շարժէին Օհանի շուրջ և որոտալի կ'իյնային անոր ճամբուն վրայ : Թէև յաճախակի դիմագրաւած էր այս վտանգները սոսկալի սառնալեռներու վրայ, գէշ օգերով, բայց նորէն սարսափի նոր ու ճնշող զգացումով մը վերջին ճեղքին վրայէն ալ ցատկեց խոնջած ու դողդոջ, ու ինքզինք գտաւ լեռան հաստատ մարգագետնին վրայ :

Օհան ստիպուեր էր ետ ձգել կերակուրի սակառը, որ վտանգաւոր ու նեղիչ բեռ մը եղած էր իրեն, սառնալեռին

վրայ : Հիմա ուրիշ միջոց չունէր զովանալու, եթէ ոչ սառը կոտորել և ուտել : Այս բաւական մարեց անոր ծարաւը : Ժամուան մը հանգիստն ալ անոր դիմացկուն կազմին ոյժը վերադարձուց, և ագահութեան անընկճելի ոգիով մը վերսկսաւ իր աշխատալից ճամբորդութիւնը :

Հիմա անոր ճամբան ուղղակի վեր կ'ելլէր լերկ ու կարմրագոյն ժայռերով գագաթէ մը, որու վրայ ոտք հանգչեցնելու ծիղ մը կանանչ չկար, ոչ ալ փոքրիկ խորշ մը՝ որու շուքին մէջ կարելի ըլլար պատսպարուիլ հարաւային արեւէն : Կէսօրը քիչ մը անցած էր և արեւին ճառագայթներն ուղղակի կը զարնէին դերբուկ ճամբուն վրայ, մինչ բոլոր մթնոլորտն անշարժ էր ու սոսկալի տաք : Շատ չանցած՝ սաստիկ ծարաւն ալ աւելցաւ մարմնական յոգնութեան, որմէ հիմա կը նեղուէր Օհան : Յաճախակի նայուածքներ նետեց մէջքէն կախուած շուրի շիշին : «Երեք կաթիլը կը բաւէ,» խորհեցաւ վերջապէս. «գոնէ

շրթունքս կրնամ զովացնել անով :»

Շիշը բացաւ և զայն դէպ ի բերանը կը վերցնէր, երբ քովի ժայռին վրայ կեցող առարկայ մը հանդիպեցաւ աչքին : Կարծեց թէ կը շարժէր այն : Փոքր շուն մըն էր, որ երեւութապէս ծարաւէ մեռնելու վերջին տագնապով կը տառապէր : Լեզուն դուրս կախուած և բերանը չորցած էր : Անդամները տարածուած էին անկենդան և շրթունքին ու կոկորդին վրայ սև մըշիւններու խումբ մը լեցուած էր : Աչքերն ուղղած էր շիշին զօր Օհան բռնած էր ձեռքին մէջ : Օհան վերցուց շիշը, խմեց շուրէն, ոտքով կից մը տուաւ կենդանիին ու անցաւ : Թէև չգիտցաւ թէ ինչպէս, բայց կարծեց թէ տարօրինակ ստուեր մը եկաւ յանկարծ կապոյտ երկինքին վրայ :

Ճամբան ամէն վայրկեան աւելի ցից ու դերբուկ կ'ըլլար և այդ բարձր լեռան օդը զայն աւելի զովացնելու տեղ կարծես կ'նռացնէր անոր արիւնը : Սարին ջրվէժներուն ձայներն անոր աւանջնեւուն հեգնանքի պէս կու գային : Շատ

հեռու էին և իր ծարաւն ամէն վայր-
կեան աւելի կը սաստկանար: Ժամ մըն
ալ անցաւ ու նորէն քովէն կախուած
շիշին նայիլ սկսաւ: Շիշը կէս եղած էր,
բայց մէջը երեք կաթիլէ շատ աւելի
կար դեռ: Կեցաւ որ նորէն բանայ զայն,
և մինչ բանալ կ'աշխատէր՝ իրմէ վեր,
ճամբուն վրայ, բան մը շարժեցաւ: Գե-
ղեցիկ մանուկ մըն էր որ գրեթէ ան-
կենդան կը պառկէր գետինը ժայռին
վրայ: Ծարաւէն կուրծքը կ'ուռէր: Աչ-
քերը գոց էին և շուրթները կ'այրէին, կը
տոչորուէին: Օհան անոր նայեցաւ ու-
շաղրութեամբ, խմեց, ու անցաւ: Մութ
գորշ ամպ մը եկաւ արեւին վրայ և երկար
օձաձև ստուերներ երկարեցան լեռան
քովն ի վեր: Օհան դեռ կը շարունակէր
ելլել: Արեւը մարը կը մտնէր, բայց
կարծես անոր խոնարհիլը զովութիւն
չէր բերեր: Այդ ծանր օդին կապարեայ
ծանրութիւնն անոր ճակտին ու սրտին
վրայ կը ճնշէր, բայց նպատակակէտը
մօտ էր: Ոսկեգետի ջրվէժը տեսաւ, որ
բլրակողէն կը բղխէր, իրմէ հազիւ 500

ոտք բարձրէն: Վայրկեան մը կեցաւ
շունչ առնելու համար, և նորէն փու-
թաց իր գործը գլուխ հանել:

Այդ պահուն տկար աղաղակ մը հա-
սաւ անոր ականջը: Դարձաւ և ժայռե-
րուն վրայ տարածուած տեսաւ ճերմակ
մազերով ծերունի մը: Անոր աչքերը
փոսն ինկած էին: Դէմքը մահուան տըժ-
գունութիւնն ունէր, և յուսահատական
արտայայտութիւն մը կար անոր վրայ:
«Ձո՛ւր,» ըսաւ ան մեղմածայն, թեւերն
Օհանի երկարելով. «Շուր, կը մեռնի՛մ:»

«Ձուր չունի՛մ,» պատասխանեց Օհան.
«կեանքէն քու բաժինդ արդէն առած ես
դուն:» Գետինը տարածուած մարմինին
վրայէն ցատկելով յառաջ սուրաց: Արե-
ւելքէն կայծակի փայլատակում մը եղաւ
և սուրի ձև մը առաւ: Երեք անգամ
շարժեցաւ բոլոր երկինքին վրայ և
մթնոցուց զայն ծանր ու անթափանց
մռայլով: Արեւ մարը կը մտնէր և դէպի
հորիզոնը խորասուզուեցաւ բոցավառ
շանթի մը պէս:

Ոսկեգետի որոտումը ալ աւելի լսելի

եղաւ Օհանի: Կեցաւ եզրն այն կիրճին,
որմէ կը վազէր գետը: Անոր ալիքները
մայրամուտ արեւին բոսոր փառքով
ողողուած էին: Իրենց կատարները կրակէ
լեզուներու պէս կը ճօճէին և փրփուր-
ներուն վրայ արենագոյն լոյսի ցոլքեր
կը փայլէին: Իրենց ձայներն անոր ա-
կանջին ալ աւելի հզօր կու գային: Գլխու
պտոյտ կ'ունենար Օհան երկարող այդ
որոտումէն: Դողալով քաշեց հանեց շիշը
իր մէջքէն և հոսանքին կեդրոնը նետեց:
Այդ պահուն սառ ցուրտ մը զգաց ան-
դամներուն մէջ. դանդաշեց, ճիշ մը ար-
ձակեց ու ինկաւ: Զուրերն անոր աղա-
ղակը թաղեցին: Եւ գետին ողբը կա-
տաղօրէն բարձրացաւ գիշերուան մէջ,
մինչ յորդելով կը ծածկէր Սեի ՔԱՐԸ:

ԳԼՈՒԽ Դ

Թե ի՛նչպէս Պրն. Սեուկ արեւ մը քաւ
դէպ ի Ոսկեգէտ եւ քե հոն ի՛նչ պատահեցաւ անոր:

Խեղճ փոքրիկ Բարեբախտ մտահոգ
և տունին մէջ միայնակ սպասեց Օհանի

վերադարձին: Երբ տեսաւ թէ չվերա-
դառնար, շատ վախցաւ ու գնաց բանտին
մէջ Սեուկի պատմեց բոլոր պատա-
հածները: Այն ատեն Սեուկ շատ գոհ
եղաւ և ըսաւ թէ անտարակոյս Օհան
սև քար եղած է և թէ բոլոր ոսկին
ինք միայն պիտի կրնայ ձեռք անցընել
իր անձին համար: Բայց Բարեբախտ
շատ վիշտ զգաց և բոլոր գիշերը լացաւ:
Երբ առաւօտուն արթնցաւ, տունին մէջ
ոչ հաց կար, ոչ ալ դրամ: Այս պատ-
ճառով Բարեբախտ ուրիշ ոսկերիչի մը
քով գնաց վարձքով գործելու համար: Եւ
այնչափ շատ, ամէն օր այնքան երկար
ժամեր և աղէկ գործեց որ շատ չանցած՝
եղբօրը տուգանքը վճարելու չափ դրամ
շահեցաւ: Յետոյ գնաց ու այդ բոլոր
դրամը Սեուկի տուաւ ու Սեուկ բան-
տէն ազատուեցաւ: Այն ատեն Սեուկ
շատ ուրախ եղաւ և ըսաւ Բարեբախտի
թէ մաս մը պիտի տայ գետին ոսկիէն:
Բայց Բարեբախտ միայն աղաչեց որ եր-
թայ ու տեսնէ թէ ինչ պատահած է
Օհանի:

Արդ, երբ Սեւուկ լսեց թէ Օհան օրհնեալ ջուրը գողցած էր, ինքնիրեն խորհեցաւ թէ այդպիսի դէպք մը կրնայ ըլլալ որ շիտակ չհամարուի Ոսկեգետի Թագաւորին քով, եւ որոշեց գործն աւելի պատշաճ կերպով կարգադրել։ Այսպէս Բարեբախտի դրամէն քիչ մըն ալ առաւ և չար քահանայի մը դիմեց, որ շատ յօժարութեամբ քիչ մը օրհնեալ ջուր տուաւ։ Այն ատեն Սեւուկ շատ ապահով զգաց թէ ամէն բան աղէկ կարգադրուեցաւ։ Առաւօտուն կանուխ, արեւածագէն առաջ արթնցաւ, սակառին մէջ քիչ մը հաց ու գինի առաւ, օրհնեալ ջուրն ալ դրաւ շիշի մը մէջ և դէպ ի լեռ ճամբայ ելաւ։ Իր եղբօր պէս ինք ալ շատ զարմացաւ սառնալեռը տեսնելով, և շատ դժուարութիւն կրեց անկէ անցնելու համար, մինչև իսկ իր սակառը ձգելով։ Այդ օրն անամպ էր, բայց պայծառ օդ չէր։ Ծանր, ծիրանեգոյն մառախուղ մը կը կախուէր երկինքին վրայ և բլուրներն ամպամած ու տխուր կ'երևային։ Երբ Սեւուկ ցից

ու դերբուկ ժայռուտէն վեր կը մագլցէր, եղբօրը նման ծարաւիլ սկսաւ ու վերջապէս շիշը բերանը տարաւ խմելու համար։ Այն ժամանակ տեսաւ գեղեցիկ այն մանուկը որ իր մօտ ժայռերուն վրայ կը պառկէր, եւ կ'աղաղակէր ու կը հեծէր ջուրի համար։

«Ջո՛ւր, իրաւ որ,» ըսաւ Սեւուկ, «ես ինծի պէտք եղածին կէսն իսկ չունիմ,» և յառաջ քալեց։ Մինչ կը յառաջանար՝ արեւին ճառագայթներն աւելի աղօտ տեսնել կարծեց, և սև ամպակոյտի մը արեւմուտքէն բարձրանալը տեսաւ։ Ժամ մըն ալ մագլցեցաւ եւ ահա ծարաւն յաղթեց ու Սեւուկ փափաքեցաւ խմել։ Այն ատեն տեսաւ ծերունին որ իր առջև ճամբուն վրայ կը պառկէր, և լսեց որ ջուր կ'աղաղակէ։ «Ջո՛ւր, իրաւ որ,» ըսաւ Սեւուկ, «ես ինծի պէտք եղածին կէսն իսկ չունիմ,» եւ յառաջ քալեց։

Այն ատեն նորէն աչքերուն առջևէն լոյսին աղօտանալը նշմարեց։ Վեր նայեցաւ, եւ ահա արեւագոյն մշուշ մը եկած էր արեւին վրայ։ Սև ամպակոյտն

ալ աւելի վեր բարձրացած էր եւ անոր ծայրերը կը տատանէին ու իրարու կը զարնուէին՝ փոթորկալի ծովու մը ալիքներուն պէս։ Երկար ստուերներ կը ձգէին որոնք կը դողդղային Սեւուկի ճամբուն վրայ։

Յետոյ Սեւուկ ժամ մըն ալ մագլցեցաւ, եւ նորէն ծարաւ զգաց։ Երբ շիշը շուրթերուն վերցուց, տեսնել կարծեց իր Օհան եղբայրը, որ ճամբուն վրայ իր առջեւ պառկած էր ու ժառպառ։ Մինչ կը նայէր Սեւուկ, երեւոյթը թեւերն երկարեց ու շուր խնդրեց։ «Հա, հա,» խնդաց Սեւուկ, «հոգ ես, բանտի պատուհանին երկաթ ձողերը յիշէ, մարդուկս։ Զո՛ւր, իրաւ է, կը կարծե՞ս թէ շուրը մինչեւ հոս քեզի համար բերի։» Եւ ցատկեց երեւոյթին վրայէն։ Նորէն ալ, մինչ կ'անցնէր, երեւոյթին շուրթերուն վրայ ծաղրանքի դաժան արտայայտութիւն մը տեսնել կարծեց։ Երբ քանի մը կանգուն առաջ անցաւ, ետեւը նայեցաւ, բայց երեւոյթն հոն չէր։

Սեւուկի վրայ յանկարծական սոս-

կում մը եկաւ, եւ չէր գիտեր ինչո՞ւ։ Բայց ոսկրի ծարաւն աւելի տիրեց անոր վրայ ու յառաջ սուրաց։ Սեւ ամպակոյտը զենիթը բարձրացաւ եւ անկէ կայծակի ոլորուն ժայթքումներ փրթան։ Մթութեան ալիքներ անոնց փայլատակումներուն միջեւ կարծես բոլոր երկինքին վրայ դիզուեցան ու կը ձօճէին։ Երկինքին այն կողմը, ուր արեւը մարը կը մտնէր, շատ հարթ էր արիւնի լիճի մը պէս, եւ այդ երկինքէն զօրաւոր հով մը փրթաւ՝ կարմիր ամպերը կտոր կտոր ընելով և զանոնք դէպ ի հեռաւոր մթութիւնը ցրուելով։ Այն ատեն Սեւուկ կը կենար Ոսկեգետի եզրը։ Անոր ալիքները կայծակնաբեր ամպերու պէս սեւ էին, բայց անոնց փրփուրները կրակի պէս էին։ Եւ մինչ իր շիշը գետը կը նետէր, վարի շուրթերուն գոռումն ու վերի որոտումը իրարու խառնուեցան։ Նոյն պահուն կայծակն անոր աչքերը կուրցնելու աստիճան շողաց, գետինն անոր ոտքերուն տակ տեղի տուաւ, եւ շուրերն անոր աղաղակը թաղեցին։ Եւ

գետին ողբը կատաղօրէն բարձրացաւ
գիշերուան մէջ, մինչ ան յորդելով ծած-
կեց ԵՐԿՈՒ ՍԵՒ ՔԱՐԵՐԸ:

ԳԼՈՒԽ Ե

Թէ ի՛նչպէս փոքրիկն Բարեբախտ արեւ մը ըսաւ
դէպ ի Ոսկեգետն եւ քէ հոն ի՛նչ պատահեցաւ անոր:
Ուրիշ հետաքրքրական դէպքեր:

Երբ Բարեբախտ տեսաւ թէ Սևուկ
չվերադարձաւ, շատ վիշտ զգաց և չէր
գիտեր թէ ի՛նչ ընէ: Դրամ չունէր. անոր
համար ստիպուեցաւ նորէն երթալ ու
վարձքով գործել այն ոսկերիչին քով,
որ չարաչար կ'աշխատցնէր և շատ
քիչ դրամ կու տար: Մէկ երկու ամիս
ետքը Բարեբախտ յոգնեցաւ ու ինք ալ
միտքը դրաւ Ոսկեգետն երթալ և բախտը
փորձել: «Փոքրիկ թագաւորն ազնիւ
կ'երեւար», ըսաւ մտովի: «Չեմ կարծեր
որ զիս սև քար դարձնէ:» Այսպէս գնաց
քահանային, որ անմիջապէս քիչ մը օրհ-
նեալ ջուր տուաւ: Այն ատեն Բարե-

բախտ քիչ մը հաց առաւ իր սակառին
մէջ, ինչպէս նաև ջուրի շիշը, և առաւօ-
տուն շատ կանուխ ճամբայ ելաւ դէպ
ի լեռները:

Եթէ սառնալեռը մեծ յոգնութիւն
պատճառած էր անոր եղբայրներուն,
քսան անգամ աւելի պատճառեց անոր
որ ոչ զօրաւոր էր, ոչ ալ լեռ մագլցելու
վարժ: Քանի մը անգամ գէշ անկումներ
ունեցաւ, սակառը և հացը կորսնցուց,
և շատ վախցաւ սառերուն տակէն լըս-
ուող տարօրինակ ձայներէն: Երկար
ատեն կանանչուտին վրայ պառկեցաւ
հանգչելու համար, երբ անցաւ սառնա-
լեռը, և սկսաւ գագաթն ի վեր մագլցիլ
օրուան ամէնէն տաք ժամուն: Ժամ մը
վեր ելլելէ ետեւ սոսկալիօրէն ծարաւ-
ցաւ, և իր եղբայրներուն ըրածին պէս
ջուրը խմել պիտի սկսէր, և ահա տեսաւ
ծերունի մը որ իրմէ վեր գտնուող ճամ-
բէն կու գար: Ծերունին շատ տկար
կ'երեւէր և ձեռքի ցուպին կը կռօթնէր:
«Չաւակս», ըսաւ ծերունին, «ծարաւէս
կը մեռնիմ. այդ ջուրէդ քիչ մը տուր

ինծի» Բարեբախտ անոր նայեցաւ և, երբ զայն տփգոյն ու պարտասուն տեսաւ, ջուրը տուաւ որ խմէ: Ըսաւ միայն, «Կը խնդրեմ որ բոլորը չխմէք:» Բայց ծերունին բաւական շատ խմեց և շիշը վերադարձուց՝ երկու երրորդը պարապ: Յետոյ բարի յաջողութիւն մաղթեց, և Բարեբախտ զուարթաբար յառաջ քալեց: Ճամբան աւելի դիւրին կու գար անոր ոտքերուն և երկու կամ երեք ծիւեր երեւցան ճամբուն վրայ: Քովի ափերուն վրայ քանի մը մարախներ երգել սկսան և Բարեբախտ խորհեցաւ թէ այդպիսի զուարթ երգ բնաւ լսած չէր:

Յետոյ մէկ ժամ ալ յառաջ քալեց և ծարաւը բաւական աւելցաւ, այնպէս որ կարծեց թէ ջուրը խմել պիտի ստիպուի: Բայց երբ ջուր խմելու համար շիշը վեր վերցուց, տեսաւ փոքրիկ մանուկ մը որ ճամբուն վրայ պառկած կը հեւար և սրտառուչ կերպով կու լար ջուրի համար: Բարեբախտ ինքզինքին հետ մաքառեցաւ, և ծարաւի քիչ մը

աւելի համբերել որոշելով շիշը մանուկին շուրթերուն մօտեցուց: Ան ալ խմեց մինչև որ քանի մը կաթիլ միայն մնաց: Խմելէն ետեւ մանուկը Բարեբախտի ժպտեցաւ, ոտքի ելաւ և բլուրն ի վար վազեց: Բարեբախտ անոր ետեւէն նայեցաւ մինչև որ ան փոքր աստղի մը չափ պզտիկ երեւցաւ: Յետոյ ինք դարձաւ ու նորէն մագլցիլ սկսաւ: Եւ ահա ամէն տեսակ սիրուն ծաղիկներ կը բուսնէին ժայռերուն վրայ, բաց կանանչ գոյնով մամուռներ, բաց վարդագոյն աստղածաղիկներ, կալուղ զանգակաւոր բոգեր՝ երկինքին կապոյտը գերազանցող, և մաքուր, սպիտակ ու թափանցիկ շուշաններ: Բոսոր ու ծիրանեգոյն թիթեռնիկներ կը թռչտէին հոս հոն, եւ երկինք այնչափ պայծառ լոյս կը ցոլացնէր որ Բարեբախտ ինքզինք երջանիկ զգաց որքան երբեք զգացած չէր:

Նորէն, երբ ժամ մըն ալ մագլցեցաւ, ծարաւն անտանելի դարձաւ: Շիշին նայելով հագիւ հինգ վեց կաթիլ մնացած

տեսաւ, և չհամարձակեցաւ խմել: Բայց ճիշտ երբ շիշը նորէն մէջքը կը կախէր, ժայռերուն վրայ պառկած փոքր շուն մը տեսաւ որ շունչ առնելու համար կը հեւար, ճիշտ ինչպէս Օհան տեսած էր զայն: Բարեբախտ կեցաւ և անոր նայեցաւ ու յետոյ Ոսկեգետին, որ հագիւ հինգ հարիւր կանգուն բարձր էր իրմէ: Յիշեց նաև գաճաճին խօսքը, «Թէ ոչ ոք կրնայ յաջողիլ երբ չէ յաջողած առաջին փորձին մէջ» Փորձեց շունը թողուլ անցնիլ, բայց ան ցաւագին կերպով կը հեծէր: Նորէն կեցաւ: «Խեղճ կենդանի», ըսաւ Բարեբախտ. «Եթէ չօգնեմ անոր, մինչև իմ վերադարձս մեռած պիտի ըլլայ»: Յետոյ աւելի ուշադրութեամբ նայեցաւ անոր: Կենդանին այնչափ ողորմելի երեւոյթ մը ունէր որ Բարեբախտ «Խերը անիծեմ թագաւորին ալ, ոսկիին ալ» ըսաւ, և բացաւ շիշը, ու բոլոր շուրջը շունին բերանը թափեց:

Շունը վեր ցատկեց ու ետևի ոտքերուն վրայ կեցաւ: Անոր պոչն անհե-

տացաւ: Ականջներն երկար, աւելի երկար, մետաքսանման ու ոսկեղէն եղան: Քիթն աւելի կարմրեցաւ, աչքերն աւելի փայլեցան: Երեք երկվայրկեանի մէջ շունն անցաւ և Բարեբախտի առջև կեցաւ հին ծանօթ մը, Ոսկեգետի թագաւորը:

«Շնորհակալ եմ», ըսաւ թագաւորը, «բայց մի վախճար. բան մը չկայ» որովհետև Բարեբախտ իր վերջին դիտողութեան տրուած այս անակնկալ պատասխանին պատճառով սարսափի յայտնի նշաններ կը ցուցնէր: «Ինչո՞ւ դուն չեկար առաջ», հարցուց գաճաճը, «փոխանակ զրկելու այդ քու սրիկայ եղբայրներդ, զորոնք քար դարձնելու նեղութիւնը պատճառեցիր ինծի: Շատ ալ կարծր քարեր եղան»:

«Վայ, ի՞նչ կ'ըսէք», ըսաւ Բարեբախտ. «ուրեմն այդչափ անգո՞ւթ եղաք»:

«Անգո՞ւթ», ըսաւ գաճաճը. «անոնք չօրհնուած շուր թափեցին գետիս մէջ. կը կարծես թէ ես թո՞յլ պիտի տայի ատոր»:

«Բայց ի՞նչպէս», բսաւ Բարեբախտ . «վստահ եմ որ . . . Ձերդ վեհափառութիւն, ըսել կ'ուզեմ . . . անոնք ջուրը եկեղեցիին գաւիթէն առին ։»

«Շատ հաւանական է», պատասխանեց գաճաճը . «բայց», ե դէմքը շատ խստացաւ մինչ կը խօսէր, «ջուրը որ մերժուած է յոգնածին և մահամերձին՝ օրհնեալ չէ, մինչև իսկ ի՛նքէ երկինքի ամէն մէկ սուրբէն Յօրհնուած ըլլայ : Ջուրը որ գլխութեան անօթին մէջ կը գտնուի՝ ահա այդ օրհնուած է, մինչև իսկ եթէ պղծուած ըլլայ դիակներով ։»

Գաճաճն այսպէս ըսելով ծռեցաւ ու փրցուց շուշան մը որ ոտքին քով կ'աճէր : Անոր սպիտակ տերևներուն վրայ ցօղի երեք ջինջ կայլակներ կը կախուէին : Գաճաճն այդ կաթիլները Բարեբախտի շիշին մէջ թափեց : «Ասոնք գետը նետէ», ըսաւ, «եւ լեռան միւս կողմէն Գանձի Ձորը իջիր : Եւ հիմա բարի յաջողութիւն կը մաղթեմ քեզի ։»

Մինչ կը խօսէր, գաճաճին երևոյթն անորոշելի եղաւ : Անոր պատմութեանին

փոփոխական գոյները ցօղաթուրմ լոյսի պրիսմակային մշուշի մը փոխուեցան : Պահ մը կեցաւ, անոնցմով քօղածածուած՝ իբր ծիածանի լայն գօտիով մը : Գոյները տկարացան, մշուշն օդը բարձրացաւ և թագաւորը շողիացաւ :

Բարեբախտ մինչև Ոսկեգետի եզրը մագլցեցաւ : Անոր ակիքները բիւրեղի չափ ջինջ ու յստակ և՛ արևի պէս փայլուն էին : Երբ ցօղի երեք կաթիլները նետեց գետը, հոն ուր ինկան անոնք՝ փոքր շրջանակաձև յորձանք մը գոյացաւ, որու մէջ ջուրերը կ'իջնէին երաժշտական ձայնով :

Բարեբախտ կեցաւ ատեն մը ու դիտեց շատ իմաստած, որովհետեւ ոչ թէ միայն ոսկի չղարծաւ գետը, այլեւ ջուրերը քանակով նուազած երեւցան : Նորէն ալ հնազանդեցաւ իր գաճաճ բարեկամին և լեռան միւս կողմի Գանձի Ձորը իջաւ : Մինչ կ'երթար, լսել կարծեց ձայնը ջուրի մը, որ գետնին տակէն ճամբայ կը բանար իրեն : Հիմա, երբ Գանձի Ձորի տեսարանը կը դիտէր,

տեսաւ գետ մը, Ոսկեգետի նման, որ
կը բղխէր Գանձի Ձորին վերեւը գտնուող
ժայռերուն նոր մէկ ճեղքէն եւ անհա-
մար գետակներ ձեւացնելով կը վազէր
չոր ու անջրգի կարմիր աւազակոյտե-
րու մէջէն:

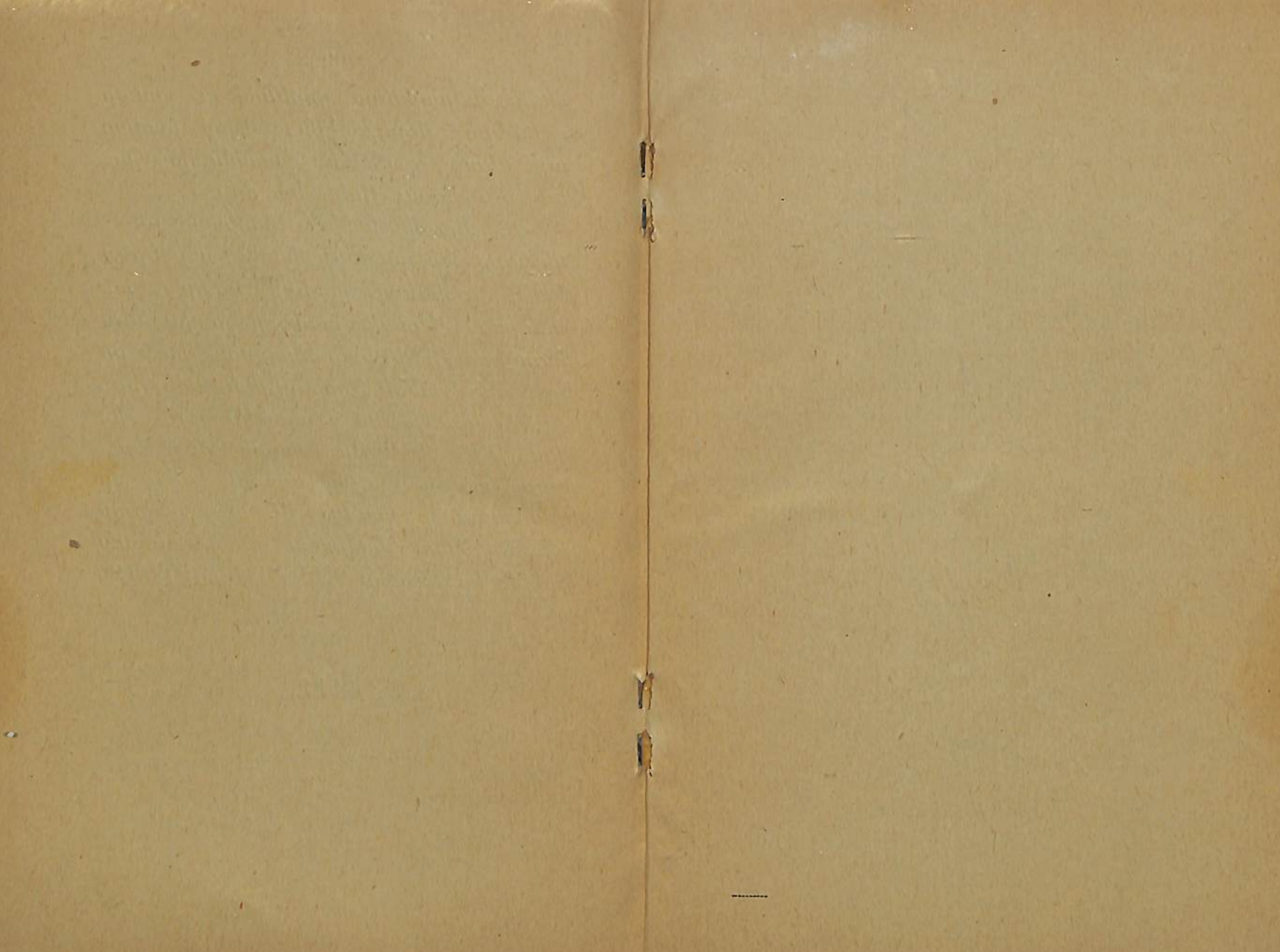
Մինչ Բարեբախտ կը դիտէր, թարմ
դալարիքներ կը բուսնէին գետակնե-
րուն քովերը եւ գալարուն տունկեր
կ'աճէին ու կը ճիւղաւորուէին խոնաւ-
ցած հողին վրայ: Նորաբոյս ծաղիկներ
յանկարծ կը ծաղկէին գետափներու
երկայնքը, ինչպէս աստղեր քթթել կը
կ'սկսին երբ վերջալոյսը մարմրի, և մըր-
տենիի թաւուտներ ու որթատունկի
բարունակներ երկար ստուերներ կը
ձգէին հովիտին վրայ ուր կ'աճէին:
Այսպէս Գանձի Ձորը նորէն պարտէզ մը
եղաւ և այն ժառանգութիւնը, որ կոր-
սուած էր անգթութեան պատճառով,
վերստացուեցաւ սիրոյ պատճառով:

Եւ Բարեբախտ գնաց ու բնակեցաւ
հովիտին մէջ, և աղքատները բնաւ չը
վնասուեցան անոր դուռէն, այնպէս որ

անոր ամբարները ցորենով ու տունը
գանձերով լեցուն էին: Անոր համար
այդ գետը, գաճաճին խոստումին հա-
մաձայն, եղաւ Ոսկեգետ մը:

Եւ դեռ մինչև հիմա հովիտին բնա-
կիչները կը ցուցնեն վայրը, ուր երեք
կաթիլ օրհնեալ ցօղերը գետը նետ-
ուեցան: Գետնին տակ ալ կը ցուցնեն
հետքերը Ոսկեգետի գնացքին մինչև որ
կը մտնէ Գանձի Ձորը: Ոսկեգետի ջրը-
վէժին գլուխը կը տեսնուին դեռ եր-
կու ՍԵՒ ՔԱՐԵՐԸ, որոնց շուրջ ջու-
րերը տխրածայն կը գոռան ամէն օր
մայրամուտի ատեն: Եւ այդ քարերը
մինչև հիմա հովիտին բնակիչներուն
կողմէ կը կոչուին ՍԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ,

ՎԵՐՁ





ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0387182

871

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ